

AZ ÖNKORMÁNYZATOK GAZDÁLKODÁSA ÉS A FEJLESZTÉSI FORRÁSOK BEVONÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI KÖNYVVIZSGÁLÓI SZEMMEL, AVAGY A REFORMOK SZÜKSÉGSZERŰSÉGE

(Opportunities of Local Government Finance from the Point of
View of an Accountant or the Necessity of Reform)

SZABÓ ISTVÁN

Kulcsszavak:

önkormányzat reform fejlesztési források vagyongazdálkodás

Az önkormányzati fejlesztési források nagyon sokrétűek és bonyolultak. Ez adódik az önkormányzati forrásszabályozásból és magából a közigazgatási rendszerből. Más a források szabályozása a helyi kisebbségi önkormányzatoknál, a többcélú kistérségi társulásoknál, a megyei önkormányzatoknál, illetve a régióknál. Természetesen a fejlesztési források alakulása összefüggésben van az önkormányzati szektor különböző szintjeivel, mert külön-külön más feladat- és hatáskörrel rendelkeznek. Alapvetően az önkormányzati alrendszer felhalmozási jellegű bevételi lehetőségeiből indultunk ki, nem vizsgáltuk a működési jellegű bevételeket (pl. normatív állami támogatásokat), mert ezek szorosan nem kapcsolódnak a fejlesztésekhez. A fejlesztési források tárgyalásánál nem törekedtünk a teljességre, hanem az általunk legfontosabbnak ítélt alternatívákat kívántuk bemutatni.

Néhány gondolat az államháztartási rendszerről, az önkormányzati szektorról és annak működéséről

A magyar önkormányzati szektor kiadási struktúráját tekintve átlagosan a GDP 14%-át teszi ki, bevételei tekintetében pedig 16%-ot. A fejlett nyugati országokban a kiadási struktúra aránya a GDP-hez viszonyítva 10% körüli érték.

Az államháztartás önkormányzati alrendszerét 2006-ban 3 187 helyi önkormányzat és 2 045 települési kisebbségi önkormányzat alkotta. A helyi önkormányzatok könyvviteli mérlegében kimutatott vagyona 2005-ben 9 861 milliárd Ft volt, ami 2006-ban 10 300 milliárd forintra nőtt. Az önkormányzatok 2002-ben 2 570 milliárd Ft, 2006-ban 45%-kal magasabb összegű, 3 719 milliárd Ft konszolidált költségvetési bevétellel gazdálkodtak.

Az önkormányzati feladatok ellátásában 43 ezer köztisztviselő és 395 ezer teljes munkaidőben foglalkoztatott közalkalmazott vett részt (Állami... 2005). Az önkormányzatok 2004. január 1-jén az Önkormányzati törvény (Ötv.) szerint a közszolgáltatások 41,2%-át költségvetési szervek, 36,2%-át társas vállalkozások, 19,2%-át közhasznú szervezetek útján nyújtották (Állami... 2005). Az önkormányzati forrás-szabályozás- és támogatási rendszerre jellemző a jövedelemcentralizáció, illetve a

feladat, a hatáskör és a felelősség vonatkozásában pedig a decentralizáció. A forrásszabályozás módjában a 2007. évi költségvetés sem hozott érdemi változást, alapvetően az önkormányzatoknál és intézményeiknél a takarékoság, a hatékonyság növelésére tett intézkedések, a forráshiány és bizonyos értelemben a vagyonfelélés tendenciája mutatható ki.

Ahhoz, hogy különböző önkormányzati szintek eredményesen működjenek, megfelelő és elegendő pénzügyi forrásra van szükség. Az önkormányzatok abszorpciós képessége a különböző külső forrásokhoz (közösségi támogatások, hitelek, működő tőke befektetések) való hozzáférés és ezek olyan felhasználási módja, amelynek eredményeként jobb minőségű és/vagy nagyobb mennyiségű kollektív jószág biztosítására lesz képes az önkormányzat, és nő az adott önkormányzat vagyona (Vígvári 2005a).

Az önkormányzatok abszorpciós képességét a központi forrásszabályozás döntően befolyásolja, alakítja. Ha ez kiszámítható és átlátható, akkor megteremtődik a tervezés alapvető feltétele. Pontosabban a középtávú tervezésre, a belső kontroll mechanizmusok kiépítettségére és a településfejlesztési támogatási rendszer összeépítésére gondolunk. Fontos követelmény, hogy a helyi választott testületek alkalmazkodni tudjanak az új támogatási mechanizmusok követelményeihez az előkészített programokkal, saját erő biztosításával. Gondoskodni tudjanak az önkormányzati vagyonról, illetve annak gyarapításáról.

Az önkormányzati gazdálkodást átláthatóbbá kell tenni, illetve teret kell adni nagyobb érdekeltségi rendszernek. Véleményünk szerint ezek a megfogalmazott igények önmagukban is értelmezhetők, az önkormányzati rendszer működésének lényege, hogy a helyi társadalom mennyiségileg és minőségileg meghatározott ellátási igényeinek mind magasabb szintű kielégítése jöjjön létre.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a regionális szint finanszírozása alapvetően kormányzati és önkormányzati típusú régiók kialakulásától függ. Sőt, a helyi önkormányzatok, a kistérségek és régiók között vannak speciális jogállású és sajátos feladatkört betöltő települések, amelyek finanszírozását nem lehet általános normatívákkal kezelni. Ilyenek például a nagyvárosok és agglomerációs térségeik. Az önkormányzati forrásszabályozási rendszer továbbfejlesztéséhez kutatási témákat és reformirányzatokat fogalmazott meg Péteri (2003).

A fejlesztések erőforrásairól

A helyi önkormányzatok egyre több közszolgálati feladatot látnak el, ami felemészti bevételeik döntő hányadát, egyre kevésbé tudják folyó költségvetési bevételeikből előteremteni a közberuházásokhoz szükséges forrásokat. Rechnitzer szerint az önkormányzatok a rendszerváltástól kezdve az elmúlt tíz esztendőben egyre több fejlesztési erőforráshoz jutottak, ami érvényes a területi és a helyi szintre egyaránt (Rechnitzer 2005).

A területi szinten a területfejlesztésekhez kapcsolódó erőforrások találhatók, amelyek nagyságát szükségszerű bővíteni, hiszen a GDP jelenlegi 0,2%-át kitevő

decentralizált forrásokat a jövőben 1,5–1,8%-ra kell növelni, gondolva arra, hogy az önrészt biztosítani kell az európai uniós támogatások mellé. Természetesen ehhez szükséges a közigazgatási rendszer átalakítása a közel 3 200 települési önkormányzat intézményi integrációjával, sőt az állami tevékenységek területi közvetítő rendszerében is szükségessé válik a reform.

A fejlesztési lehetőségeket meghatározó cél- és címzett támogatások

A címzett támogatási rendszer az önkormányzatok pénzügyi szabályozásának része, amelynek bevezetésére 1991-ben került sor. Feladata, hogy az Országgyűlés által meghatározott, társadalmilag kiemelt célok megvalósítását részben vagy egészben központi pénzforrásból elősegítse.

A helyi önkormányzatok címzett és céltámogatási rendszerét az 1992. évi LXXXIX. Törvény (Cct.) szabályozza, amely a hatályba lépése óta évente módosult, pontosító előírásokkal bővült (Deli 2003). Az elmúlt 12 évre visszatekintve megállapítható, hogy a címzett és céltámogatási rendszer a rendszerváltást követő évtized közösségi fejlesztéseinek mozgatórugójává vált. Segítségével ugyanis 1991–2006 között összesen 11 109 önkormányzati beruházás kezdődött el és valósult meg, melyek összköltsége 1 263 milliárd Ft. Ebből 792 milliárd Ft a címzett és céltámogatás, 471 milliárd Ft pedig az önkormányzati saját erő. Ezen belül a céltámogatás segítségével 10 238 beruházás 733 milliárd Ft értékben, a címzett támogatás segítségével pedig 871 beruházás 531 milliárd Ft összköltségben valósulhatott meg (Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium).

Megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben e támogatások segítségével kiépült a lakosság széles körét érintő közszolgáltatások rendszere. A céltámogatások esetében a támogatandó célok körét a társadalmilag legfontosabb elvárások alakították, mint az egészséges ivóvíz-hálózat, iskolai tantermek és kollégiumok, települések szennyvízcsatornázása, egészségügyi intézmények gép- és műszervásárlása. A címzett támogatási rendszer pedig forrást teremtett a nagy költségigényű színházi, levéltári, kórházi, jellemzően középfokú oktatási, szociális otthoni beruházásokhoz, amelyeket az érintett önkormányzatok az átlagosnál nagyobb mértékű központi támogatás nélkül nem tudtak volna megvalósítani. Ezek a támogatások döntési mechanizmuson alapuló támogatások, hiszen a döntés előkészítése és a döntés magas szintű jogszabályok alapján, nyilvános eljárási rendben történik. A címzett támogatásokról az Országgyűlés, a céltámogatásokról a Kormány dönt.

A céltámogatási rendszer az Ötv. „alanyi joga” és egyben problémája is. Az önkormányzati rendszer tagoltsága miatt a céltámogatási rendszer folyamatosan változik, ez társulásra ösztönözte az önkormányzatokat (pl. kistételepülések társulása esetén +20%-os támogatást kaptak).

A fejlesztési források problémája, hogy a tárcák nem alkották meg a stratégiai tervezés elvén alapuló fejlesztéspolitikát, nem számoltak a későbbi üzemelés költségeivel. A céltámogatás keretében csak alapvető fejlesztési célra lehet központi támo-

gátást igényelni, és ez meghatározta az önkormányzati beruházások többségét. Arra pályáztak amire céltámogatás igényelhető. Amennyiben ugyanis a reálisnál több támogatási cél kerül meghatározásra, úgy egy célra kevesebb forrás jut, vagy alacsonyabb lesz a támogatás mértéke.

Az összes központi és egyéb támogatásnál az önkormányzatok többségénél komoly nehézséget okoz a saját erő biztosítása. A saját források szűkösségével függ össze, hogy egy projekt megvalósításához több pályázatra van szükség (KAC, VI-CE és egyéb decentralizált támogatásokra).

A címzett támogatások a nagy költségigényű, 200 millió Ft feletti, térségi feladatellátást szolgáló, kiemelt jelentőségű beruházások támogatására szolgálnak. Az Ötv. értelmében az Országgyűlés dönt a Kormány javaslata alapján, ezért elsősorban ágazati érdekek érvényesülnek. 2004 mérföldkő a társfinanszírozás tekintetében. Lényegében 2004-től az önkormányzatokat érintő központi és decentralizált támogatások társfinanszírozási és kizárólag hazai forrásból finanszírozható fejlesztéseket szolgálnak. Ezen előirányzatok közül a legfontosabbak: a céljellegű decentralizált támogatás (CÉDE), a területi kiegyenlítést szolgáló támogatás (TEKI), a terület- és régiófejlesztési előirányzat (TRFC), a térség- és település felzárkóztatási előirányzat (TFC), a környezetvédelmi alap előirányzat (KAC) és a vízügyi előirányzat (VICE), 2005-től a települési hulladék közszolgáltatás fejlesztéseinek támogatása (TEHU), a települési önkormányzati szilárd burkolatú belterületi közutak burkolat felújításának támogatása (TEUT), 2006-tól pedig a leghátrányosabb helyzetű kistérségek felzárkóztatásának támogatása (LEKI).

Lados szerint 2005–2007 között az összegében jelentősen lecsökkentett teljes céltámogatási keret elosztását a regionális fejlesztési tanácsok végzik (*Szigeti* 2006). A forráselosztás decentralizálásának indoka, hogy a döntés közelebb kerüljön a forrást felhasználó önkormányzathoz.

Az önkormányzatok fejlesztése hitellel

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény lehetőséget biztosít hitel felvételéhez és kötvénykibocsátáshoz azzal a korláttal, hogy e műveleteket az önkormányzatok korrigált saját bevételeik 70%-áig tehetik meg. Természetesen a hitelfelvételi korlát meghatározása, illetve számítása (kezeségvállalások, garanciák stb.) számos problémát vetnek fel, amivel most nem kívánunk foglalkozni.

Az önkormányzatok létrejöttékor, 1990-ben a hitelállomány átlagosan az éves költségvetés 1%-a körül alakult, 2004-ben az éven túli hiteleket leszámítva megközelítette az 5%-ot, megoszlása pedig hektikus volt. Ennek okát Keményné abban látja, hogy a mintegy 3 200 önkormányzat közül csak néhány száz alkalmas a hitelfelvételre (*Keményné Koncz* 2005a). Döntő részük azért nem, mert a saját bevételeik alapján jogszabályi korlátba ütközik a hitelfelvétel. A hitelképes önkormányzatok viszont fejlesztési feladataikat egyre több hitelből finanszírozzák, a hitelállomány koncentrációja nagyon magas.

A nemzetközi tapasztalatok egyrészt azt mutatják, hogy az önkormányzatok eladósodottsága a beruházásaik miatt következett be, másrészt, hogy az önkormányzatok hosszú lejáratú hitelt csak és kizárólag beruházásokra vesznek fel. Arany-szabály az is, hogy ezeket a forrásokat nem szabad folyó kiadásokra felhasználni. A magyar önkormányzati rendszer forrásbevonó képességét és az önkormányzati hitelpiac helyzetét vizsgálta Vígvári a SWOT elemzés módszerével (Vígvári 2005b). Lehetséges szabályozási megoldásokat javasol a tervezhetőségre, a méretgazdaságosságra, a központi kontroll szigorítására, a garancia-intézmények és eszközök új rendszerére, az adósságregiszter bevezetésére, az eredményszemléletű pénzügyi beszámolórendszer bevezetésére, a tervezési gyakorlat korszerűsítésére, a központi beruházási transzferek reformjára, a piacokonform kincstári szabályozásra.

A teljesség igénye nélkül néhány külső forrás ismertetése: Az Önkormányzati Infrastruktúra Fejlesztési Hitelprogram, melynek célja az önkormányzatok alap és kötelező feladatainak ellátását szolgáló beruházások kedvezményes kondíciójú hitellel való biztosítása. Az Európai Beruházási Bank hitelkerete: a környezetvédelem, az infrastruktúra, a tudásközpontú társadalom fejlesztése, az oktatás és az egészségügy területén használható fel.

PPP projektek az önkormányzati területen

Az önkormányzatok által ellátandó feladatokból lehet-e bizonyos közszolgáltatási feladatokat (víz- és csatorna beruházás, bér lakásépítés, sportcsarnok építése stb.) működtetni PPP formában? A kérdésre a válasz igen, ha biztosítva van a megfelelő jogi környezet.

A megvalósuló beruházások esetében elengedhetetlen követelmény a projekt jogi hátterének vizsgálata, összehangja az európai uniós jogszabályokkal és a hazai jogi szabályozással. Az Európai Unió maastrichti kritériuma megköveteli, hogy hazánk államháztartási hiánya ne haladja meg a GDP 3%-át, továbbá az államadósság nem lehet több a GDP 60%-ánál. Annak érdekében, hogy ezeknek a kritériumoknak megfeleljen az állam, vissza kell szorítania az államadósságból finanszírozott közcélú beruházásokat. Ez indokolta a PPP konstrukció kialakulását és elterjedését.

A PPP konstrukció egyik fajtája a koncesszió, ahol az önkormányzat a tevékenységi köröket a koncessziós szerződés keretében átengedi az arra jogosult koncessziós társaság részére. A koncessziós társaság jogosult az önkormányzati törzsvagyonhoz tartozó egyes vagyontárgyak birtoklására, használatára és hasznok beszedésére, azonban a koncessziós társaság ezt a használati jogát nem idegenítheti el, apportként sem adhatja más gazdasági társaságba.

Néhány gondolat a régió erőforrásairól a fejlesztési források tekintetében

A régióknak három alapvető funkciójuk van, helyi önkormányzati szintként működnek, területfejlesztési célokat látnak el és államigazgatási és közigazgatási jogkörrel rendelkeznek. A hármas funkció ellátásához a régió finanszírozási rendszerének költségvetési szempontból semlegesnek kell lennie.

A feladatok decentralizációjával és átszervezésével a működés hatékonyságára kell törekedni, az önkormányzati rendszer rendelkezésre álló bevételeit külső forrásokkal kell bővíteni úgy, hogy az a területfejlesztés érdekeit szolgálja. A regionális önkormányzatok költségvetési rendszerének kialakításakor az európai és a hazai hagyományokra támaszkodó modern önkormányzati finanszírozási elveket kell kidolgozni. Péteri szerint a regionális önkormányzatok bevételei és kiadásai, azaz a regionális költségvetés egyensúlyban tartható (Péteri 2003). Természetesen a fejlesztési források fedezete a megosztott bevételek, az állami támogatások és a hitelbevételek formájában jelentkezne. A magyar régiók várható uniós finanszírozását (ERDF, EMOGA, ESZA, HOPE) a várható célkitűzések tekintetében részletesen bemutatja Pogácsa (2005) tanulmánya.

Saját bevétel és felelős vagyongazdálkodás, mint lehetséges fejlesztési forrás

Az önkormányzati fejlesztések egyik jellegzetes forrása a vagyonhasznosításból képződő források és az osztalékbevételek.

Az osztalékbevételekből származó forrás felhasználására törvényi kötelezettség nincs, mértéke az elmúlt évtized során egyre csökkent. Ennek egyrészt az az oka, hogy a települési önkormányzatok állandó jelleggel forráshiánnyal küzdenek, így a legmobilizálhatóbb értékpapír állományuktól szabadulnak meg először. Másrészt az Áht. szigorúan szabályozza a települési önkormányzatok gazdasági társaságokban való részvételét az üzletrész mértéke és a kockázatviselés tekintetében.

Az önkormányzati vagyongazdálkodással kapcsolatban Varga szerint érdemes lenne egy felhalmozási pénzalapot létrehozni (Varga 2005). Az önkormányzati vagyongazdálkodás hosszú távú érdekeinek érvényre juttatása lényegében megoldható lenne. Ezt azonban csak bizonyos direkt intézkedésekkel lehet elérni, amely az önkormányzati gazdálkodás szabadságát korlátozza, viszont a tulajdonosi érdekérvényesítés alátámasztását szolgálja. Az alapon halmozódna fel az értékcsökkenési leírás, a vagyongazdálkodásból származó minden bevétel. Ezek együttesen finanszíroznák a vagyont fejlesztést, a pályázatok önerejéhez forrást tudnának biztosítani. Lényegében ez a pénzalap képezné a felelős vagyongazdálkodás intézményes pénzügyi garanciáját, és önkormányzati rendeleti szintre emelné a pályázatok önerejéhez szükséges forrás biztosítását. A rendeleti szabályozást szükségesnek tartjuk abból

az aspektusból, hogy ezeket a forrásokat ne működési jellegű kiadásokra fordítsák a települési önkormányzatok, hanem újbóli beruházásokat generáljanak. Gondolatként felvetjük, hogy a települési önkormányzatok feladat- és hatásköréhez kapcsolódóan a jelenlegi vagyongazdálkodás hatékony-e, a törvényi szabályozás rugalmas-e stb.?

Összefoglalás helyett az alábbi záró gondolatok és ajánlások

A központi forrásszabályozást kiszámíthatóvá és egyszerűbbé kell tenni.

A fejlesztési támogatások rendszerét harmonizálni kellene az NFT II-ben kiírásra kerülő célok önrész-támogatásaival.

Felhalmozási pénzalap létrehozása a vagyongazdálkodás intézményes pénzügyi garanciája lehet és önerő a pályázatokhoz.

Az önkormányzati szektor hitelezésével kapcsolatban elvárható lenne, hogy a szabályozó rendszer évenként ne módosuljon, az új kötelező feladatokat csak teljes mértékű állami hozzájárulás mellett vállalhassák az önkormányzatok, illetve az ÖNHIK-s önkormányzatok valós helyzetét tényszerűen be kellene mutatni. Újra kellene gondolni az államháztartás egésze és az önkormányzati alrendszer viszonyát a központosított bevételek elosztása tekintetében.

Biztosítani kellene a fejlesztési tevékenységnek és a vagyongazdálkodásnak az átláthatóságát, értékelését.

Az önkormányzati feladatellátás módosult szervezeti rendjére tekintettel gondoskodni kellene a konszolidált beszámoló készítéséről.

A forrásszabályozásnak igazodnia kellene a feladatok önkormányzati kategóriák szerinti differenciálásához.

Fokozatosan ki kell alakítani az üzemgazdasági szemléletű gazdálkodást.

Az átlátható fejlesztési támogatási rendszer keretében egy önkormányzati beruházás csak egyféle támogatásban részesüljön, mértéke az önkormányzatok jövedelemtermelő képességétől függjön.

Át kellene gondolni újra a koncessziós szabályokat a PPP vonatkozásában. A fejlesztési források felhasználását nem kíséri folyamatos, teljesítményelvű, eredményességet és hatékonyságot mérő, a fejlesztési célok értékelésére képes hatékony pályázati monitoring.

Rechnitzer (2007) szerint az önkormányzati szervezeti rendszerben célszerű a város menedzsmentintézményét létrehozni. Ez a szervezeti modell összefogja az önkormányzat fejlesztési aktivitásait, azokat képviseli a politikai döntéshozóknál és a hivatali rendszeren keresztül. Egy fejlesztési központ, egy kapcsolati és kommunikációs csatorna, egy felelősségi rendszer képes csak a fejlesztéseket, azok összetett lépéseit és hatásait átfogni.

Irodalom

- Állami Számvevőszék jelentése a helyi és a helyi kisebbségi önkormányzatok gazdálkodásának átfogó ellenőrzéséről. (2005) – *Önkormányzati Tájékoztató*. 10. 3–57. o.
- Deli E. (2003) *A helyi önkormányzatok fejlesztési lehetőségeit meghatározó támogatások, különös tekintettel a címzett és céltámogatások jövőjére*. Kézirat a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Illés I. (2005) *Önkormányzati finanszírozás és adózás nemzetközi összevetésben*. Tanulmány a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Keményné Koncz I. (2005a) *Hitelképesek-e ma az önkormányzatok?* Belső döntés-előkészítő anyag. Raiffeisen Bank, Budapest.
- Keményné Koncz I. (2005b) PPP projektek önkormányzati területen. – Vígvári A. (szerk.) *Félúton: tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről*. TIMP Kft., Budapest. 169–184. o.
- Lados M.–Kovács G. (2007) A településfejlesztés finanszírozási rendszere, pénzügyi szabályozása. – Rechnitzer J. (szerk.) *Település és fejlesztés*. Közigazgatási olvasmányok. KSZK ROP 3.1.1. PROGRAMIGAZGATÓSÁG, Budapest. 143–162. o.
- Péteri G. (2003) A régió erőforrásai. Pénzügyi szempontok a regionális önkormányzatok kialakításához – *Pénzügyi Szemle*. Július. 640–653. o.
- Péteri G. (2005) *Önkormányzati forrásszabályozás: ideák és javaslatok*. Kézirat a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Pitti Z. (2004) Az önkormányzatok pénzügyi finanszírozásának modernizációja. Vitaanyag. – *Pénzügyi Szemle*. 4. 348–365. o.
- Pogácsa Z. (2005) *A magyar régiók várható uniós finanszírozása a következő pénzügyi perspektíva időszakában*. Tanulmány a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Rechnitzer J. ([2005] *Hogyan tovább regionális politika?* Tanulmány a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Rechnitzer J. (szerk.) (2007) *Település és fejlesztés*. Közigazgatási olvasmányok. KSZK ROP 3.1.1. PROGRAMIGAZGATÓSÁG, Budapest.
- Szigeti (szerk.) (2006) *Terület és településfejlesztési ismeretek*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest.
- Varga I. (2005) *Gondolatok az önkormányzatok vagyongazdálkodásának reformjáról*. Tanulmány a BM IDEA Program Finanszírozási Munkacsoportja részére.
- Vígvári A. (2005a) Forrás-abszorpció és forrásszabályozás. Vígvári A. (szerk.) *Félúton: tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről*. TIMP Kft., Budapest. 185–206. o.
- Vígvári A. (2005b) Az önkormányzatok hitelfelvétele. Vígvári A. (szerk.) *Félúton: tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről*. TIMP Kft., Budapest. 151–168. o.